

Wojciech Jerzy Górczyk

ORCID: 0000-0001-5068-2589

Gałąź prawosławna i kalwińska Krasińskich herbu Ślepowron z Krasnego

Streszczenie: Aleksander Krasiński osiadł w Księstwie Moskiewskim, gdzie przeszedł na prawosławie. Bazyli, syn Aleksandra także był wyznania prawosławnego, podobnie jak jego ojciec. Powrócił on do Polski i 22 czerwca 1667 r. poprosił Sejm o nadanie mu statusu wygnańca. Syn Bazylego, Tomasz Krasiński, stolnik ciechanowski, prawdopodobnie był wyznania prawosławnego, tak jak jego ojciec i dziad. Syn Tomasza, Mikołaj Krasiński zdecydował się przejść na kalwinizm. O kalwińskim wyznaniu Mikołaja Krasińskiego wiadomo z ksiąg chrztów parafii ewangelicko-reformowanej w Slucku i w Ostaszynie. Księgi te zostały później przeniesione do archiwum Synodu Kościoła Ewangelicko-Reformowanego w Wilnie. Wiadomo z całą pewnością, że Mikołaj zapoczątkował kalwińską gałąź Krasińskich herbu Ślepowron. Kolejnymi w linii Krasińskich wyznania kalwińskiego byli Jan Krasiński (ur. ok. 1728) i Bogusław Krasiński, syn Mikołaja ur. ok. 1729. Jeszcze innym członkiem kalwińskiej gałęzi rodu był Tomasz, syn starosty homelskiego. Jednym z bardziej znaczących przedstawicieli kalwińskiej linii rodu Krasińskich był hrabia Walerian Skorobohaty Krasiński (1795–1855).

Słowa kluczowe: Krasińscy, prawosławie, kalwinizm, protestantyzm, szlachta.

Summary: The Orthodox and Calvinist Branch of the Krasiński Family bearing the Ślepowron Coat of Arms, originating in Krasne

Aleksander Krasiński settled down in the Duchy of Moscow where he converted into Orthodox denomination. Bazyli, Aleksander's son, was also an Orthodox, just like his father. He returned to Poland and on 22 June 1667 he requested for the Polish Parliament to grant him the status of an exile. Bazyli's son, Tomasz Krasiński, Stolnik – Pantler of Ciechanów, was most probably an Orthodox, just as his father and grandfather were. Mikołaj Krasiński, the son of Tomasz decided to convert to Calvinism. We know about the Calvinist denomination of Mikołaj Krasiński from baptism records maintained in the Evangelical Reformed parishes in Sluck and in Ostaszyn. These baptism registers were then transferred to the archives of the Synod of the Evangelical Reformed Church in Wilno (Vilnius). We have an almost absolute certainty that Mikołaj initiated the Calvinist branch of the Krasińskis of Ślepowron coat of arms. Descendants of the Krasińskis' Calvinist branch were Jan Krasiński, born around 1728, and Bogusław Krasiński, son of Mikołaj, born around 1729. Another descendant of the Krasińskis' Calvinist branch was Tomasz, son of the Starost of Homel. One of the most outstanding representatives of the Calvinist branch of the Krasiński family is the Count of Walerian Skorobohaty Krasiński (1795–1855).

Keywords: Krasińscy, Eastern Orthodox Church, Calvinism, Protestantism, Nobility

Wstęp

Prawosławna i kalwińska gałąź Krasieńskich nie była dotąd obiektem zainteresowań historyków. Wprawdzie praca Szymona Konarskiego, *Szlachta Kalwińska*, wydana jeszcze w 1936 r.¹, porusza interesujący nas problem, to jednak trudno nie zauważyć jej mankamentów. Na niespełna dwóch stronach poświęconych Krasieńskim, autor wymienił imiona członków rodu będących wyznania kalwińskiego, jednak nie skupił się na ich powiązaniach rodzinnych. Nie oznacza to, że praca Szymona Konarskiego nie ma wartości naukowej, wręcz przeciwnie, jest to bardzo cenne dzieło. Autor opierał się na materiale źródłowym, jakim są wyciągi z akt parafialnych, co czyni z pracy Konarskiego niezastąpiony materiał do dalszej analizy genealogicznej. Z kolei dwa inne herbarze – Adama Bonieckiego² i Kaspra Niesieckiego³, które obok pracy Konarskiego były inspiracją dla powstania niniejszego artykułu, również nie są wolne od błędów. Przede wszystkim żaden z wymienionych autorów nie przywiązuje większej wagi do przynależności konfesyjnej Krasieńskich. Adam Boniecki, kreśląc linię genealogiczną Krasieńskich, tam gdzie opierał się na ustaleniach Teodora Żychlińskiego, popełnił błędy. Za najbardziej rażąco należałoby uznać podważenie przynależności Bazylego Krasieńskiego do rodu Krasieńskich. Równie ważnym uzupełnieniem wymienionych prac jest opis genealogiczny rodu Krasieńskich sporządzony przez Józefa hrabiego Krasieńskiego⁴. W przypadku Krasieńskich możemy mówić o linii prawosławnej i kalwińskiej, ponieważ nie możemy o poszczególnych przypadkach konwersji w rodzie Krasieńskich, lecz o linii rodu, w której wyznanie (prawosławne lub kalwińskie) było przekazywane z pokolenia na pokolenie. Celem artykułu nie jest szersze omówienie poszczególnych członków linii, a przedstawienie analizy genealogicznej prawosławnej i kalwińskiej gałęzi rodu.

Krasieńscy z Krasnego herbu Ślepowron

Krasieńscy byli szlachtą mazowiecką, ich gniazdo rodowe znajdowało się w Krasnem w ziemi ciechanowskiej. Członkowie rodu piastowali zaszczytne

¹ Sz. Konarski, *Szlachta Kalwińska*, Warszawa 1936.

² A. Boniecki, *Herbarz polski*, t. 12, cz. 1, Warszawa 1908 (dalej: Boniecki).

³ K. Niesiecki, *Herbarz Polski*, wyd. J. N. Bobrowicz, t. 5, Lipsk 1840 (dalej: Niesiecki).

⁴ J. Krasieński, *Pamiętniki Józefa hrabiego Krasieńskiego od roku 1790–1831 skrócone przez Fr. Reuttowicza*, Poznań 1877.

urzędy zarówno państwowe, jak i kościelne. Byli wojewodami, starostami, generalami.

Protoplastą rodu Krasińskich był Sławomir de Krasne herbu Ślepowron, o którym Adam Boniecki pisze: „Najdawniejszym dziedzicem Krasnego, w aktach wspomnianym, jest Sławomir, któremu sąd ziemski ciechanowski oznaczył w 1372 r. granice Krasnego, od własności sąsiedniej Niedomysła. Tenże sam Sławomir z Krasnego, wspólnie z Krystynem z Drozdina, nabył w 1377 r. Czernice, w ziemi ciechanowskiej, od Pelki z Czernic. Sławomira synów dwóch: Rosław i Jasiek. Śmichna, pozostała wdowa po Jaśku [...]”⁵. Sławomir był fundatorem parafii i kościoła w Krasnem w 1380 r.⁶, który z czasem stanie się mauzoleum rodowym Krasińskich. Dokument, na który powołuje się Adam Boniecki to wyrok sądu ziemskiego ciechanowskiego z 15 marca 1372 r., przechowywany w Bibliotece Ordynacji Krasińskich, a zniszczony w 1944 r. przez Niemców. Wiemy dzisiaj o nim za sprawą przedwojennego katalogu autorstwa Adama Wolffa⁷. Wspomniany wyrok rozstrzygał spór pomiędzy Sławomirem de Krasne a jego sąsiadem Niedomysłem de Chodupie. Synem Jaśka i Śmichny był Sławomir (Sławek), sędzia ziemski rożański i makowski (1427–1451); od jego synów wywodzić się mieli Rembowscy, Łanieccy i Szczuccy. Od syna Sławomira – Mikołaja z Krasnego, stolnika ciechanowskiego (1468–1483), który był żonaty z Katarzyną, wywodzi się ród Krasińskich z Krasnego herbu Ślepowron. Synem Mikołaja był Andrzej (zm. 1497) żonaty z Aleksandrą *de domo* Dzierzgowską. Z ich małżeństwa urodził się Jan (zm. 1546), który poślubił Katarzynę z Murwanego Mniszewa. Ich synami byli: Franciszek Krasiński, biskup krakowski, podkanclerzy koronny, oraz Andrzej (ur. ok. 1518, zm. 1588), sędzia ziemski ciechanowski, który poślubił Katarzynę *de domo* Czernicką. Z tego małżeństwa urodził się Stanisław (ur. 1558, zm. 1617) wojewoda płocki, chorąży płocki, kasztelan ciechanowski, kasztelan sierpecki, podlaski oraz płocki. Stanisław był żonaty z Małgorzatą ze Staroźrebskich Sobiejuskich, bratanicą

⁵ Boniecki, s. 184.

⁶ T. Żebrowski, *Kościół (XIV–początek XVI w.)*, [w:] *Dzieje Mazowsza*, red. H. Samsonowicz, t. 1, Pułtusk 2006, s. 472.

⁷ A. Wolff [Biblioteka Narodowa], *Inwentarz Dokumentów Biblioteki Ordynacji Krasińskich*, k. 12, nr 25.

Wojciecha Starożrebskiego Sobiejuskiego, herbu Dołęga, biskupa przemyskiego⁸. Po śmierci Małgorzaty poślubił on Annę z Miechowskich⁹. Z Anną miał pięć córek i dziewięciu synów.

Początki linii prawosławnej i kalwińskiej Krasieńskich. Stanisław Krasieński wojewoda płocki

Genealogię prawosławnej linii Krasieńskich można wyprowadzić od Aleksandra – piątego syna, wspomnianego wyżej, Stanisława Krasieńskiego, wojewody płockiego. Według Kaspra Niesieckiego tenże Aleksander, pułkownik w księstwie Smoleńskim, poślubił nieznaną z imienia księżniczkę Urakównę. Potwierdza to także Józef Krasieński, który pisze: „Piąty syn wojewody, pułkownik, żona jego była z domu Uraków(!), miał z niej trzech synów: Jana, Bazylego i Michała”¹⁰.

Adam Boniecki opierając się na Teodorze Żychlińskim, błędnie uważa, że to najmłodszy syn Stanisława – Andrzej, poślubił księżniczkę Urakow, co go doprowadziło do błędnego wniosku, że Bazyl nie pochodził z rodu Krasieńskich¹¹.

Bazyl Krasieński, chorąży Smoleński, starosta homelski i propojski, cześnik czachecki

Aleksander, który osiadał w Księstwie Moskiewskim zapewne przeszedł na wyznanie prawosławne. Świadczy o tym fakt, że jego syn Bazyl, którego matką była prawosławna księżniczka Urakow, był ochrzczony w kościele prawosławnym. Wyznanie prawosławne Bazylego poświadczą kilka źródeł. Adam Boniecki, pisząc o Bazylim stwierdza: „był on schizmatykiem i przybył z Moskwy na Litwę, za panowania Jana Kazimierza, który mu nadał różne ziemie z ekonomii kobryńskiej”¹². Wyznanie prawosławne Bazylego potwierdza pośrednio także protest szlachty województwa brześciańskiego w 1670 r., która

⁸ Niesiecki, s. 368.

⁹ Niesiecki, s. 368.

¹⁰ J. Krasieński, *Pamiętniki Józefa hrabiego Krasieńskiego...*, dz. cyt., s. 12–13.

¹¹ Boniecki, s. 211.

¹² Tamże, s. 210–212.

zarzucała Bazylemu, że przywłaszcza sobie ziemię i buduje tam cerkwie¹³. Bazyli dał zapis na monaster św. Symeona w Brześciu¹⁴. Kasper Niesiecki pisze: „[Bazyli] który porzuciwszy przestronne fortuny swoje w Państwie Moskiewskim, udał się pod protekcją Jana Kazimierza Króla; dla czego Król jemu i żonie jego dał cześnictwo Czacheckie, do ekonomii Kobryńskiej należące, prawem dożywotnim [...]”¹⁵. Bazyli był starostą homelskim i propojskim, a w latach 1676–1680 chorążym smoleńskim¹⁶. Kasper Niesiecki wspomina, że było dwóch Bazylów Krasieńskich: jeden osiadł na Wołyniu (jeszcze w XVI w.), drugi zaś, syn Aleksandra Krasieńskiego, wnuk Stanisława Krasieńskiego wojewody płockiego, o którym tutaj mowa, osiadł na Litwie¹⁷. Wydaje się, że Bazyli Krasieński syn Aleksandra, wnuk Stanisława wojewody płockiego, urodził się w Wielkim Księstwie Moskiewskim. Tam osiadł jego ojciec Aleksander, dlatego możemy przyjąć, że Bazyli był już ochrzczony w Kościele prawosławnym. Potwierdzenie tego, że Bazyli urodził się w Księstwie Moskiewskim znajdziemy u Kaspra Niesieckiego, który o Bazylim Krasieńskim pisze, że: „wyraźnie zaś tam mówi Konstytucja, że dziad jego tu w Polsce urodzony, w Moskwie był osiadł”. Gdyby Bazyli urodził się w Polsce w konstytucjach zapisano by, że Bazyli urodził się w Polsce, a nie odwoływano by się do jego dziada. Można zrozumieć, że powoływano się na dziada Bazylego, Stanisława, ponieważ ten ostatni, jako wojewoda płocki był znany szlachcie, zaś ojciec Bazylego, Aleksander zmarł w Wielkim Księstwie Moskiewskim, stąd zapewne był mniej znany wśród szlachty polskiej i jego imię mogło szlachcie polskiej niewiele mówić.

Zapewne nie z własnej woli Bazyli porzucił „przestronne fortuny swoje w Państwie Moskiewskim”, a świadczyć może o tym fakt, że 22 czerwca 1667 r. prosił sejm o zaliczenie go do grona wygnańców. Szczęsny Morsztyn w listach do Bogusława Radziwiłła opisał sposób składania supliki przez Bazylego na sejmie: „oddawał przy suplice moskiewskie wespól i z żoną poklony, na kolana przypadając i czołem o ziemię bijąc, przez co u jednych śmiech,

¹³ Tamże, s. 212.

¹⁴ Tamże, s. 212.

¹⁵ Niesiecki, s. 368.

¹⁶ Niesiecki, s. 368; J. Krasieński, *Pamiętniki Józefa hrabiego Krasieńskiego...*, dz. cyt., s. 12.

¹⁷ Niesiecki, s. 368.

a u drugich politowanie wzbudził”¹⁸. Opis ten potwierdza, że Bazyli był wychowany w Wielkim Księstwie Moskiewskim, stąd nie znał obyczajów polskich, co go naraziło na śmieszność.

Adam Boniecki, inaczej niż Kasper Niesiecki i Józef Krasieński, pisząc o Bazyliu ma wątpliwości, czy pochodził on z rodu Krasieńskich¹⁹. Jednak wątpliwości Adama Bonieckiego wynikają z błędu, jaki sam popełnił, opierając się na Teodorze Żychlińskim. Adam Boniecki pisze: „Żychliński, opierając się na rodowodzie Krasieńskich, sporządzonym w sprawie sukcesyjnej po Błażeju Krasieńskim, wyprowadza Krasieńskich na Białejrusi zamieszkałych, od Andrzeja Krasieńskiego, najmłodszego syna Stanisława, wojewody płockiego, i zalicza do nich tych Krasieńskich, których właściwie do gałęzi litewskiej odnieść należy. Ów Andrzej (!), podług niego, miał zaślubić księżniczkę Urakow, z której synowie: Jan, Bazyli, chorąży smoleński i Michał”²⁰. Jednak Teodor Żychliński popełnił jeszcze jeden błąd, którego już Boniecki nie zauważył, mianowicie wcześniej pomylił Andrzeja z Aleksandrem i błędnie uznał, że to Andrzej ożenił się z księżniczką Urakow. To właśnie z tego błędu wynika kolejna pomyłka Żychlińskiego, że Bazyli był synem Andrzeja. Adam Boniecki wychwycił i sprostował tylko ten jeden, wyżej omawiany, błąd Teodora Żychlińskiego. Dalej już mylnie wnioskował, że skoro Bazyli nie jest synem Andrzeja, to nie jest też synem Urakowny, a więc przynależność Bazylego do rodu Krasieńskich jest wątpliwa²¹. Tymczasem to Aleksander, piąty syn Stanisława, ożenił się z księżniczką Urakow, i synem właśnie z tego małżeństwa jest Bazyli, co prawidłowo podaje Kasper Niesiecki i Józef Krasieński. Ten ostatni pisze: „Piąty syn wojewody, pułkownik, żona jego była z domu Urakow, miał z niej trzech synów: Jana, Bazylego i Michała”²². Król Jan Kazimierz nadał Bazylemu starostwo homelskie i propojskie, wspomina o tym zgodnie zarówno Adam Boniecki, opierając się na ustaleniach Józefa Wolffa, jak i Kasper Niesiecki²³. Ponadto Król Jan Kazimierz, Bazylemu, jak pisze Kasper Niesiecki: „wraz z żoną jego dał cześnictwo Czacheckie, do ekonomii Kobryńskiej należące,

¹⁸ Archiwum Główne Akt Dawnych, Archiwum Radziwiłłów, dz. V, nr 10038, cz. III, s. 95.

¹⁹ Boniecki, s. 211.

²⁰ Tamże.

²¹ Tamże, s. 211–212.

²² J. Krasieński, *Pamiętniki Józef hrabiego Krasieńskiego...*, dz. cyt., s. 12

²³ Boniecki, s. 212, Niesiecki, s. 368.

prawem dożywotnim”²⁴. Zapewne pozycja Bazylego musiała być wysoka w Wielkim Księstwie Moskiewskim, skoro jako wygnaniec otrzymał niegrodowe starostwo homelskie, które było jednym z największych w Wielkim Księstwie Litewskim. Znacznie mniej wiemy na temat okoliczności powrotu do Polski Michała, brata Bazylego. Można przypuszczać, że Michał został wysłany na dwór swojego dziadka Stanisława, wojewody plockiego i otrzymał tu od niego jakiś majątek w ziemi ciechanowskiej. Wskazuje na to fakt, że syn Michała, Tomasz, został odnotowany jako stolnik ciechanowski.

Tomasz Krasieński, stolnik ciechanowski, starosta homelski i propojski

Adam Boniecki nie pisze nic o dzieciach Bazylego, bo, jak już wspomniano, opierając się na Teodorze Żychlińskim nie był w stanie prawidłowo umieścić go na drzewie genealogicznym Krasieńskich. Kasper Niesiecki pisze, że Michał, brat Bazylego, miał z żoną, nieznaną z imienia, z domu Kleczkowskich, syna Tomasza, podobnie Józef Krasieński uważa, że Tomasz był synem Michała: „[Michał] z Kleczkowskiej miał syna Tomasza, starostę Homelskiego i Drochojskiego”²⁵.

Adam Boniecki błędnie uważa Tomasza za syna Stanisława. Za tym, że Tomasz Krasieński, stolnik ciechanowski, to syn Michała, jak pisze Kasper Niesiecki i Józef Krasieński, a więc pochodzi z tej samej linii prawosławnej Krasieńskich, biorącej początek od Aleksandra, przemawia fakt, że Tomasz także, tak jak Bazyli, był starostą homelskim i propojskim. Wydaje się więc wysoce prawdopodobne, że przejął starostwa homelskie i propojskie po wuju – Bazyli, który zapewne nie miał męskich potomków. Nie bez znaczenia w umiejscowieniu Tomasza na kalwińskiej gałęzi rodu Krasieńskich jest fakt, że drugi syn Tomasza, Aleksander II Krasieński, także był wyznania prawosławego. O tymże Aleksandrze II pisze Kasper Niesiecki: „porucznik husarski, przed śmiercią schizmy się wyrzekł”²⁶. Należy uznać, że wysoce mało prawdopodobne, aby w rodzinie katolickiej szlachty Krasieńskich pojawiły się na tym samym terenie i w przeciągu zaledwie kilkudziesięciu lat, dwie osoby wyznania prawosławego i nie były one z sobą spokrewnione w linii prostej. Przy czym, zrozumiale wydaje się, że Bazyli i Michał byli wyznania prawosławego skoro

²⁴ Niesiecki, s. 368.

²⁵ J. Krasieński, *Pamiętniki Józefa hrabiego Krasieńskiego...*, dz. cyt., s. 12–13.

²⁶ Niesiecki, s. 368.

urodzili się w Wielkim Księstwie Moskiewskim, tam zostali ochrzczeni, tam się wychowali i tam posiadali majątek. Takie rozumowanie z kolei powoduje, że zrozumiałe staje się, dlaczego Aleksander II, syn Tomasza, był wyznania prawosławnego – bo urodził się w rodzinie prawosławnej. Zaś całkowicie niezrozumiałe, biorąc po uwagę ówczesne uwarunkowania polityczne i religijne, byłoby przejście Aleksandra II Krasieńskiego z katolicyzmu na prawosławie.

Wydaje się, że można przyjąć, że skoro Michał, brat Bazylego był wyznania prawosławnego i jego wnuk Aleksander II Krasieński również był wyznania prawosławnego, to zapewne Tomasz, stolnik ciechanowski, syn Michała i ojciec wspomnianego Aleksandra II, także był wyznania prawosławnego. Bratem Aleksandra II Krasieńskiego, trzecim synem Tomasza był Mikołaj. Tutaj zgadzają się Adam Boniecki²⁷, Kasper Niesiecki i Józef Krasieński, który pisze: „ten [Tomasz] z Filipowiczówny 1 voto i Heleny Grocholskiej 2 voto miał pięć córek i trzech synów. Imiona córek: Felicjana, Elżbieta, Eleonora, Joanna i Helena. Z tych o ostatniej tylko wiemy, że wyszła za Dalanieckiego”²⁸. Nieco inaczej przedstawia to Kasper Niesiecki: „Tomasz stolnik Ciechanowski, starosta Homelski i Propojski, pierwsza żona jego Filipowiczówna, druga Helena Grocholska”²⁹. Tomasz zatem z pierwszego małżeństwa z Filipowiczówną, nieznaną z imienia, miał synów i córki, zaś z drugiego małżeństwa z Heleną z Grocholskich nie miał dzieci. Adam Boniecki w ogóle nie wspomina o małżeństwie z Filipowiczówną, pisze tylko o małżeństwie Tomasza z Heleną z Grocholskich³⁰.

Problemem jest zapis z legitymacji gałęzi białoruskiej Krasieńskich, gdzie zapisano, że Tomasz zmarł bezpotomnie. Adam Boniecki uważa, że błędnie podano informację o bezpotomnej śmierci Tomasza, który, jego zdaniem, był ojcem Mikołaja i protoplastą linii litewskiej Krasieńskich³¹. Tutaj Adam Boniecki ma rację. Dlaczego zatem zapisano, że zmarł bezpotomnie? Być może w zapisie chodziło o to, że Tomasz, z drugiego małżeństwa z Heleną z Grocholskich, nie miał dzieci, a nie, że w ogóle ich nie miał. Zgadzałoby się to z zapiskami Kaspra Niesieckiego, który pisze o dzieciach Tomasza tylko

²⁷ Boniecki, s. 213.

²⁸ J. Krasieński, *Pamiętniki Józefa hrabiego Krasieńskiego...*, dz. cyt., s. 12–13.

²⁹ Niesiecki, s. 368.

³⁰ J. Krasieński, *Pamiętniki Józefa hrabiego Krasieńskiego...*, dz. cyt., s. 213.

³¹ Boniecki, s. 212–213.

z pierwszego małżeństwa, czyli z Filipowiczówną, zaś o Helenie z Grocholskich zapisał, że była *sterilis*³². Kasper Niesiecki pisze o dzieciach Tomasza i Heleny: „córki Joanna, Krzysztofa Stetkiewicza chorążego Orszańskiego, Helena, Dominika Daleckiego podkomorzego Rzeczyckiego. Anna, najprzód Konstantyna Wojny podkomorzego Rzeczyckiego, potem Michała Chomiewicza strażnika Orszańskiego, małżonki, Eleonora, Felicjana, i Elżbieta Panami: synów tegoż Tomasza trzech: Gabriel, Aleksander porucznik husarski, przed śmiercią schizmy się wyrzekł: i Mikołaj starosta Homelski i Propojski”³³.

Mikołaj Krasiński, starosta propojski i homelski

Szymon Konarski w swojej pracy *Szlachta kalwińska*, pisząc o gałęzi kalwińskiej Krasińskich herbu Ślepowron, którzy „pisali się z Krasnego”, zaczyna właśnie od Mikołaja Krasińskiego. Józef Krasiński pisze, że linia kalwińska pochodzi od synów Tomasza: Gabriela, Mikołaja i Michała³⁴. Widzimy, że o ile obaj podają zgodnie imiona dwóch synów Tomasza: Gabriela i Mikołaja, to w wypadku jednego z synów podają różne imiona: u Niesieckiego jest to Aleksander, zaś u Józefa Krasińskiego jest to Michał.

Józef Krasiński nie podaje, od którego z synów Tomasza pochodzi linia kalwińska, ponadto myślnie utożsamia linię kalwińską z linią białoruską. Adam Boniecki linię Krasińskich, wywodzącą się od Tomasza, nazywa litewską. W tym wypadku mamy informacje pewne, które pozwalają zweryfikować ustalenia Adama Bonieckiego, Kaspra Niesieckiego, Józefa Krasińskiego i Szymona Konarskiego.

Tomasz Krasiński, otrzymując konsens oddał starostwa propojskie i homelskie swojemu synowi Mikołajowi³⁵. Mikołaj w 1709 r. poślubił Zofię z Sienickich, herbu Krzywda³⁶. On, jako pierwszy z rodu Krasińskich był wyznania kalwińskiego, stając się tym samym protoplastą gałęzi kalwińskiej Krasińskich herbu Ślepowron. W wypadku Mikołaja Krasińskiego wiemy, że był wyznania kalwińskiego, dzięki księgom metrykalnym parafii ewangelicko-reformowanej

³² Niesiecki, s. 368.

³³ Tamże.

³⁴ J. Krasiński, *Pamiętniki Józefa hrabiego Krasińskiego...*, dz. cyt., s. 12–13.

³⁵ Boniecki, s. 213.

³⁶ Sz. Konarski, *Szlachta Kalwińska*, Warszawa 1936 (dalej: Konarski) s. 153; Niesiecki, s. 353.

w Słucku i księgom metrykalnym parafii ewangelicko-reformowanej w Ostaszynie, które następnie znajdowały się w archiwum Synodu Kościoła Ewangelicko-Reformowanego w Wilnie³⁷. Z tych zapisów korzystał Szymon Konarski.

Skoro Michał – dziadek Mikołaja, Tomasz – ojciec Mikołaja i Aleksander II – brat Mikołaja, byli wyznania prawosławnego, oznacza to, że Michał Krasieński, syn Tomasza i brat Aleksandra II przeszedł na kalwinizm z wyznania prawosławnego. W tym kontekście ciekawe wydają się spostrzeżenia Marzeny Liedke: „W okresie zawarcia unii lubelskiej dawni wyznawcy prawosławia stanowili około połowy protestanckich członków elity politycznej Wielkiego Księstwa”³⁸. Oczywiście w przypadku Mikołaja Krasieńskiego mówimy o XVII/XVIII w., niemniej na terenie Księstwa Litewskiego przejście z prawosławia na kalwinizm było równie powszechne, jak przejście z katolicyzmu na kalwinizm.

Mikołaj miał synów: Tomasza II (ur. 1725), ochrzczonego w Bielewiczach i Jana (ur. 1728), chrzczonego w Laskowicach, któremu ojciec odstąpił dobra Chodory w województwie wileńskim w 1747 r., a został do nich wprowadzony po śmierci Mikołaja w 1753 r.³⁹ Ostatnim z synów był Bogusław, nadto Mikołaj miał też pięć córek. Szymon Konarski jako jedyny, wymienia jeszcze jednego syna: Stefana Kazimierza (ur. 1727), zaś nie wspomina o Bogusławie⁴⁰.

Mikołaj Krasieński spowinowacił się z rodem Szretterów, którzy należeli do szlacheckich rodzin kalwińskich na Litwie. Troje dzieci Mikołaja poślubiło Szretterów. Jan wziął za żonę Joannę ze Szretterów, jego brat Bogusław poślubił Annę Henriettę ze Szretterów w 1749 r., siostra Jana i Bogusława – Aleksandra została wydana przez Mikołaja za Ludwika Szrettera w 1737 r.⁴¹

Wojny ze Szwecją w XVII w. znacznie przyczyniły się do zaostżenia stosunków religijnych w Polsce. W drugiej poł. XVII w. kontrreformacja w Rzeczypospolitej praktycznie zwyciężyła. W 1658 r. sejm wygnał arian z Rzeczypospolitej, w 1668 r. zabronił odstępstwa od kościoła rzymsko-katolickiego,

³⁷ Konarski, s. 153, Niesiecki, s. 353.

³⁸ M. Liedke, *Ruscy możni i szlachta Wielkiego Księstwa Litewskiego wobec wyznań reformacyjnych*, Białystok 2004, s. 254.

³⁹ Boniecki, s. 213.

⁴⁰ Konarski, s. 153.

⁴¹ Konarski, s. 153 i 291; Boniecki, s. 213.

a w 1673 r. nobilitacje i indygenaty zastrzegł tylko dla katolików⁴². Jak słusznie zauważa Józef Feldman: „Wiek XVIII przejął sprawę dysydencką w stadium ostrego zajęcia, wobec wzrastającej agresywności katolickiej i przeżycia się dotychczasowych norm prawnych, podatną do dalszej ewolucji”⁴³. Kalwińska gałąź Krasińskich pozostała przy swoim wyznaniu, a Józef Łukaszewicz wymienia Krasińskich i Szretterów, jako te rodziny, które zachowały wyznanie kalwińskie, pomimo napiętej sytuacji religijnej⁴⁴. W tym kontekście nie bez znaczenia była postawa katolickiej gałęzi Krasińskich, której przedstawicielem na przełomie wieku XVII i XVIII był wojewoda plocki, referendarz koronny, starosta warszawski i opinogórski Jan Dobrogost Krasiński (1638–1717). Jan Dobrogost, sam pozostając katolikiem, był zwolennikiem tolerancji religijnej, a w swoich dobrach wspierał ewangelików i dążył do załagodzenia sporów religijnych⁴⁵. Jednak, jak zauważył Michał Gochna: „Mimo że w osobie Jana Dobrogosta ewangelicy znaleźli życzliwego obrońcę, to ten jednak nie był w stanie skutecznie przeciwstawić się narastającej nietolerancji i inicjatywom duchowieństwa katolickiego skierowanym przeciwko nim”⁴⁶.

Jan Krasiński starosta propojski, homelski i pokulbicki

Jan, trzeci syn Mikołaja, ochrzczony 13 lipca 1728 r. w Laskowicach, objął starostwo propojskie i homelskie. Jest to ten sam Jan, o którym pisze Szymon Konarski, że jest starostą pokulbickim (1755), i że ożenił się z Joanną ze Szretterów⁴⁷. Adam Boniecki, inaczej niż Szymon Konarski, podaje, że Jan był ożeniony z Elżbietą ze Szretterów i nie wspomina o starostwie pokulbickim. Kasper Niesiecki w ogóle nie wspomina o Janie, pisze tylko o córkach Mikołaja: Aleksandrze i Konstancji.

⁴² W. J. Górczyk, *Reformaci w Węgrowie. Architektura kościoła i miejsce fundacji węgrowskiej na tle działalności fundacyjnej Krasińskich*, „Drohiczyński Przegląd Naukowy. Wielokulturowe Studia Drohiczyńskiego Towarzystwa Naukowego”, nr 10 (2018), s. 316.

⁴³ J. Felman, *Sprawa dysydencka za Augusta II*, Kraków 1924, s. 3.

⁴⁴ J. Łukaszewicz, *Dzieje kościołów wyznania helweckiego w Litwie*, t. 1, Poznań 1842, s. 413.

⁴⁵ W. J. Górczyk, *Reformaci w Węgrowie...* dz. cyt. s. 319–320.

⁴⁶ M. Gochna, *Porządki jako największe i najlepsze. Bogusław Radziwiłł w dziejach Węgrowa – rola magnata w funkcjonowaniu miasta prywatnego*, Węgrów 2016, s. 6.

⁴⁷ Konarski, s. 153.

Zdaniem Adama Bonieckiego, Jan miał dwóch synów: Jana II i Macieja, którzy sprzedali Chodory Malczewskim⁴⁸. Szymon Konarski podaje, że Jan miał córki: Aleksandrę Konstancję (ur. 1753), Anielę Elżbietę (ur. 1755) i syna: Bogusława Samuela (ur. 1756)⁴⁹. Jan Krasieński zmarł 1779 r. i został pochowany 21 lutego tego samego roku⁵⁰.

Tomasz II Krasieński, syn Mikołaja, starościc homelski

Szymon Konarski wspomina o jeszcze jednym Tomaszu Krasieńskim, który został odnotowany również przez Adama Bonieckiego. Tomasz ten był starościcem homelskim. Wydaje się, że Konarski nie potrafił rozszyfrować zapisu w księgach, stąd podaje, że był „»star« homelskim”, nie będąc w stanie umieścić go na drzewie genealogicznym Krasieńskich⁵¹. Adam Boniecki zaś rozszyfrował prawidłowo ten zapis. Jest to, o tyle istotne, że odcyfrowany zapis „starościc” oznacza, że był synem starosty, w tym przypadku homelskiego, co pozwala przynajmniej w przybliżeniu ustalić ojcostwo. To z kolei umożliwia, w przybliżeniu ustalić czyim był synem. Tomasz Krasieński jako starościc homelski pojawia się w 1767 r. Adam Boniecki przypuszcza, że był synem Mikołaja. Wydaje się być to bardzo prawdopodobne. Zatem jest to Tomasz II (ur. 1725).

Bogusław Krasieński starosta sitnicki (?), starościc homelski i pokulbicki

Analizując kolejnych członków rodu Krasieńskich z linii kalwińskiej możemy zauważyć, że linia ta właściwie pokrywa się z linią litewską tego rodu. Dużą trudność nastręcza ustalenie kto jest czyim ojcem, czy synem. Adam Boniecki i Szymon Konarski inaczej przedstawiają pokrewieństwo w tej linii, zaś Kasper Niesiecki, o czym była mowa, zakończył jej analizę na córkach Mikołaja.

Szymon Konarski jako kolejnych przedstawicieli linii kalwińskiej wymienia Bogusława, starościca homelskiego i pokulbickiego (1749), bardzo prawdopodobne, że był on także starostą sitnickim (1753)⁵². Skoro używał tytułu

⁴⁸ Boniecki, s. 213.

⁴⁹ Konarski, s. 153.

⁵⁰ Tamże.

⁵¹ Tamże.

⁵² Adam Boniecki zna tylko Bogusława Krasieńskiego starostę nowosiłkowskiego. Szymon

starościca homelskiego i pokulbickiego, to wydaje się możliwe, że był bratem Jana, a więc synem Mikołaja. Jan przejął starostwa homelskie i pokulbickie po ojcu, stąd Bogusławowi pozostał tytuł starościca. Za tym, że są to bracia przemawia fakt, że obaj używają tytułów: starosty pokulbickiego (Jan Krasieński w roku 1755) i starościca pokulbickiego (Bogusław Krasieński w roku 1753) mniej więcej w tym samym czasie.

Bogusław ożenił się z Anną Henriettą ze Szretterów 18 lutego 1749 r., ślub zawarto w zborze wileńskim. Anna Henrietta była córką Aleksandry z Krasieńskich, córki Mikołaja, i Ludwika Szrettera⁵³. Wynikałoby z tego, że Bogusław poślubił swoją siostrzenicę.

Adam Boniecki wspomina o Bogusławie Krasieńskim staroście nowosiółkowskim od 1753 r. Zapewne chodzi o tego samego Bogusława, a Boniecki pomylił datę. Bogusław wspierał finansowo Jednotę Litewską. Według danych z 1766 r. wpłacał do kasy Jednoty 4000 tynfów i 50 dukatów rocznie⁵⁴. Ożenił się z Dorotą z Wolków w 1763 r. Z tego małżeństwa urodziły się dzieci: Aleksandra Marcjanna (1765), Katarzyna Joanna (1766), Zofia Regina (1768) i Ludwika Maria (1772). Dzieci zostały ochrzczone w Laskowicach, co odnotowano w księgach metrykalnych parafii ewangelicko-reformowanej w Słucku.

Szymon Konarski podaje dwóch Bogusławów. Według Konarskiego tym drugim przedstawicielem kalwińskiej linii rodu Krasieńskich jest Bogusław, starosta nowosiółkowski w latach 1763–1765. Jednak jest to ta sama osoba – Bogusław syn Mikołaja. Możliwe, że Bogusław urodził się ok. 1729 r. W wieku 20 lat, w 1749 r. poślubił Annę Henriettę ze Szretterów. Konarski ustalił na podstawie ksiąg metrykalnych parafii ewangelicko-reformowanej w Słucku, że dziećmi z tego małżeństwa byli: Stanisław August (ur. 1750), Tomasz Mikołaj (ur. 1753), Aleksandra Elżbieta (ur. 1754), Konstancja Jadwiga (ur. 1756) oraz bliźnięta: Jan Stefan i Joanna Zofia (ur. 1757). Następnie Bogusław w wieku trzydziestu czterech lat, w 1763 r., poślubił Dorotę z Wolków. O dzieciach z tego małżeństwa nic nie wiemy.

Konarski zaś wymienia trzech Bogusławów Krasieńskich jako trzy różne osoby. Faktycznie mamy do czynienia tylko z dwiema osobami. Bogusław Krasieński, starosta homelski i pokulbicki oraz Bogusław Krasieński, starosta sinicki, wydają się być jedną i tą samą osobą. Por. Boniecki, s. 213; Konarski, s. 153–154.

⁵³ Konarski, s. 291.

⁵⁴ W. Kriegseisen. *Ewangelicy polscy i litewscy w epoce saskiej (1696–1763) Sytuacja prawna, organizacja i stosunki międzywyznaniowe*, Warszawa 1996, s. 144, p. 101.

Walerian hrabia Krasieński

Omawiając ewangelicką gałąź rodu Krasieńskich, nie sposób nie wspomnieć o jednym z najwybitniejszych jej przedstawicieli jakim jest hrabia Walerian Skorobohaty Krasieński ur. w 1795 r. Szymon Konarski nie wspomina o Walerianie. Adam Boniecki błędnie zaliczył Waleriana hrabiego Krasieńskiego do rodu Krasieńskich, herbu Jelita⁵⁵. W przypadku Waleriana Krasieńskiego mamy pewność, że pochodził on z kalwińskiej linii Krasieńskich herbu Ślepowron z Krasnego. Zaświadczają o tym sami Krasieńscy, żyjący współcześnie z Walerianem. Jest to przede wszystkim Józef Walerian hrabia Krasieński, z linii oboźnickiej Krasieńskich, oraz Zygmunt hrabia Krasieński, z linii ordynackiej Krasieńskich (poeta)⁵⁶.

Listy hrabiego Zygmunta Krasieńskiego potwierdzają, że hrabia Walerian Skorobohaty pochodził z rodu Krasieńskich z Krasnego. Są to listy zarówno do Waleriana, z którym Zygmunt utrzymywał bliskie relacje, jak i do Henryka Reeve, w których Zygmunt wspomina Waleriana, nazywając go kuzynem⁵⁷. Na marginesie można dodać, że Walerian w sposób obcesowy zabiegł o pożyczkę 500 funtów u Zygmunta Krasieńskiego, a później także u jego ojca, gen. Wincentego hrabiego Krasieńskiego⁵⁸. Pochodzenie Waleriana z kalwińskiej gałęzi Krasieńskich potwierdza także Józef Krasieński, który pisze: „Zygmunt Krasieński kalwin, z linii Borzobochatych Białoruskiej zostawił dwóch synów: Alexandra, zniemczonego, podejrzanej konduity człowieka i Waleriana, filozofa, encyklopedystę właściciela drukarni w Warszawie w 1830 roku. Zapalony patriota ten wyemigrował do Londynu, pisał dzieła teologicznej treści”⁵⁹.

Ks. Juliusz Bursche już nie miał wątpliwości, że Walerian Krasieński jest przedstawicielem kalwińskiej gałęzi Krasieńskich i odnotowuje: „Przodkowie Waleriana przyjęli ewangelicyzm jeszcze w czasach szerzenia się reformacji

⁵⁵ Boniecki, s. 183.

⁵⁶ Zygmunt Krasieński (1812–1859), ordynat opinogórski, jeden z wieszczów, autor m. in. *Nie-Boskiej komedii*.

⁵⁷ Z. Krasieński, *Listy do Henryka Reeve*, tłum. A. Olęderska–Frybesowa, oprac. P. Hertz, t. 1–2 Warszawa 1980.

⁵⁸ Z. Krasieński, *List 89 z 27 września 1839 r.*, [w:] Tenże, *Listy do Adama Solatana*, oprac. Z. Sudolski, Warszawa 1970, s. 303–307.

⁵⁹ J. Krasieński, *Pamiętniki Józefa hrabiego Krasieńskiego...*, dz. cyt., s. 7.

w Polsce, a osiadłszy na Białorusi, należą do tej małej liczby rodzin szlacheckich, które zostały wierne swojemu wyznaniu”⁶⁰. Podobnie, wątpliwości nie ma Zbigniew Sudolski⁶¹.

Hrabia Walerian Krasiński, syn Zygmunta, studiował filozofię i historię na Uniwersytecie Wileńskim (1818–1822). Założył w Warszawie pierwszą Drukarnię Stereotypową, wydał *Psalterz Dawida przekładnia F. Karpińskiego*. W czasie powstania listopadowego był emisariuszem Polski w Londynie. Po upadku powstania listopadowego pozostał w Anglii, oddając się całkowicie pracy naukowej.

Walerian utrzymywał kontakty z wieszczem, imiennikiem swojego ojca, Zygmuntem hrabią Krasińskim, a także z Adamem Mickiewiczem, Christianem Karlem Josiasem von Bunsenem. Christian von Bunsen był nie tylko działaczem ewangelickim, ale i ambasadorem pruskim w Londynie od 1841 r. Tam też zaprzyjaźnił się z Walerianem Krasińskim. Bunsena łączyła z Walerianem Krasińskim także praca naukowa, w której Krasiński skupiał się przede wszystkim na historii reformacji w Polsce. W zbieraniu materiałów do badań pomagał mu Antoni Edward Odyniec. W 1838 r. wydał pierwszy tom swojego najważniejszego dzieła *Historical Sketch of the Rise Progress and Decline of the Reformation of Poland (Zarys dziejów powstania i upadku reformacji w Polsce)*, tom drugi ukazał się w 1840 r. Dzieło to zyskało duże uznanie w świecie naukowym, zostało przetłumaczone na język niemiecki z przedmową Wilhelma Adolfa Lindau⁶². Janusz Małek ocenił, że: „[...] *the Reformation of Poland* Waleriana Krasińskiego było pierwszą nowoczesną syntezą reformacji w Polsce”⁶³.

Bunsen, sam będąc historykiem (w Londynie zaczął pisać swoje sześciotomowe dzieło *Ägyptens Stelle in der Weltgeschichte* wydane w latach 1844–1857), był pod silnym wrażeniem pracy Krasińskiego. Wystarał się o katedrę dla Waleriana na Uniwersytecie w Berlinie, którą Krasiński odrzucił⁶⁴.

⁶⁰ J. Bursche, *Przedmowa Wydawcy*, [w:] W. Krasiński, *Zarys dziejów powstania i upadku reformacji w Polsce*, Warszawa 1903, s. II–III.

⁶¹ Z. Krasiński, *Listy do Delfiny Potockiej*, oprac. Z. Sudolski, t. 3, Warszawa 1975, p. 6, s. 137.

⁶² *Geschichte des Ursprungs, Fortschritts und Verfalls der Reformation in Polen und ihres Einflusses auf den politischen, sittlichen und literarischen Zustand des Landes vom grafen Valerian Krasinski* – Leipzig 1841 r.

⁶³ J. Małek, *Reformacja w Polsce i w Prusach w XVI wieku. (Podobieństwa i różnice)*, „Czasy Nowożytne” 1997, t. 11, s. 9.

⁶⁴ M. Paszkiewicz, *Krasiński Walerian Skorobohaty*, [w:] *Polski Słownik Biograficzny*, t.15,

Praca Waleriana Krasińskiego, *Zarys dziejów powstania i upadku reformacji w Polsce*, została wydana w kraju dopiero w 1903 r., przez ks. dra Juliusza Burschego z jego przedmową, nakładem „Zwiastuna Ewangelickiego”. Pomimo późnego przekładu na język polski *Zarys dziejów powstania i upadku reformacji w Polsce* został zauważony w kraju tuż po angielskim wydaniu. Odwołuje się do tej pracy, polemizując z tezami autora, Józef Łukaszewicz⁶⁵. W polskim wydaniu *Zarysu dziejów* nie podano nazwiska tłumacza. Mieczysław Paszkiewicz pisze, że tłumaczenie jest dziełem ks. Ernesta Wilhelma Burschego⁶⁶. Jednak ks. Juliusz Bursche, we wstępie, dziękuje „przede wszystkim jej tłumaczkom”⁶⁷, nie wspomina nic o swoim ojcu, co sugeruje, że tłumaczkami były kobiety, a nie Ernest Bursche. Jest to jedyne wydanie polskie dzieła Krasińskiego.

W 1848 r. Walerian Krasiński wydał *Panslavism and Germanism*. Kolejne dzieła Krasińskiego to: *Sketch of the Religious History of the Slavonic Nations* wydane w 1851 r., przetłumaczone na język francuski i z przedmową Merle d'Aubigné⁶⁸, oraz *Montenegro and the Slavonians in Turkey* wydane w roku 1853.

W październiku 1845 r., Krasiński miał wykłady w Cambridge, które zaoferowały kolejnym zaproszeniem do Cambridge. Pracował jednocześnie nad całościowym ujęciem historii Polski oraz nad książką *The Polish Question and Panslavism*, którą wydał w 1855 r. Z kolei pokłosiem badań nad historią Polski miała być praca pt. *Poland, its History, Constitution, Literature etc.*, której wydanie rozpoczęto w 1855 r. w sześciu zeszytach. Niestety Walerian Krasiński zmarł w Edynburgu 22 grudnia 1855 r., pozostawiając niedokończoną historię Polski, która urywa się w połowie zdania na str. 256 (zeszyt 4). Wiemy również, że zmarł bezpotomnie, pisze o tym Zygmunt Krasiński do Stanisława Koźmiana: „Po Walerianie został tylko synowiec, co jest generałem”⁶⁹. Mowa tutaj o synu brata Waleriana – Aleksandra Krasińskiego.

Józef Krasiński wymienia jeszcze innych Krasińskich z linii kalwińskiej: „Imiona Krasińskich z tej linii są: Hilary, komendant twierdzy Modlina, zmarły

Wrocław 1970, s. 194.

⁶⁵ J. Łukaszewicz, *Dzieje kościołów...*, dz. cyt., s. VI–VII.

⁶⁶ M. Paszkiewicz, *Krasiński Walerian...*, dz. cyt., s. 194.

⁶⁷ J. Bursche, *Przedmowa Wydawcy*, dz. cyt., s. II.

⁶⁸ W. Krasiński, *Histoire religieuse des peuples slaves*, Paris 1858.

⁶⁹ Z. Krasiński, *List 102 do St. E. Koźmiana z 24 lutego 1856 r.*, [w:] tenże, *Listy do Koźmianów*, oprac. Z. Sudolski, Warszawa 1977, s. 438.

roku 1816. Izydor, minister wojny z roku 1831. Erazm, znany z wojen Kościuski i legionów – Chryzanty, którego syn Henryk, znany współczesny autor, pisał wiele po angielsku i francusku. Bracia jego Bolesław i Wincenty, mieszkają na Białej Rusi za Homlem, a siostra ich Adela za mąż tamże wyszła. Czy z tych Krasieńskich pochodził Ksawery prawnik i Adam, Biskup wileński nie jest mi wiadomo⁷⁰. Biskup wileński Adam Stanisław Krasieński⁷¹ nie pochodził z kalwińskiej gałęzi Krasieńskich. Może dziwić że, Józef Krasieński nie ma pewności co do, wydawałoby się, znaczącej postaci, jaką był biskup wileński, jednak jest to zupełnie zrozumiałe. Adam Stanisław Krasieński, biskup wileński, w ogóle nie utrzymywał kontaktów z rodziną, podobnie jak jego brat Wojciech, który się zrusyfikował i bardziej jest znany jako Adalbert Stiepanowicz Krasieński⁷².

Zakończenie

Na koniec należy poczynić kilka zastrzeżeń. Po pierwsze musimy podkreślić, że linia litewska Krasieńskich właściwie pokrywa się z linią kalwińską tego rodu, zatem możemy mówić, że jest to ta sama linia. Najwięcej problemów sprawia rozróżnienie pomiędzy linią litewską a białoruską rodu. Tutaj również w znacznej mierze obie linie pokrywają się ze sobą. Józef Krasieński zalicza Waleriana Krasieńskiego do linii białoruskiej Krasieńskich⁷³. Krasieńskich, których

⁷⁰ J. Krasieński, *Pamiętniki Józefa hrabiego Krasieńskiego...*, dz. cyt., s. 12–13. Józef Krasieński nieściśle podaje informacje o Henryku i Izydorz Krasieńskich. Pochodzili oni z linii opoczyńskiej Krasieńskich, faktycznie linia ta wywodziła się z kalwińskiej gałęzi Krasieńskich, ale byli oni już katolikami. Henryk Krasieński (1804–1876) był synem Chryzantego i Ludwika z Orzeszków. W czasie powstania listopadowego był kapitanem w 14. pułku piechoty liniowej. Od 1832 r. przebywał na emigracji w Anglii, gdzie początkowo utrzymywał kontakty z Walerianem Krasieńskim. Pod koniec życia przejawiał oznaki choroby psychicznej, co zauważyli zarówno Zygmunt hrabia Krasieński, jak i Walerian hrabia Krasieński. Zmarł w Anglii i został pochowany na cmentarzu w Leyton. Izydor Krasieński (1774–1840) był synem Wojciecha Krasieńskiego właściciela Gruduska (koło Ciechanowa), generał piechoty, minister wojny w czasie powstania listopadowego. Był wujem Henryka Krasieńskiego. Został pochowany w kościele kapucynów w Warszawie.

⁷¹ Z rodu Krasieńskich pochodziło kilku biskupów, w tym dwóch o imionach Adam Stanisław. Pierwszym był Adam Stanisław Krasieński (1714–1800), biskup kamieniecki. Drugim Adam Stanisław Krasieński (1810–1891), biskup wileński, o którym tutaj mowa.

⁷² A. Bowkałao, *Linia biskupia Krasieńskich w Rosji*, [w:] *Franciszka z Krasieńskich Wettyn*, red. D. Kalina, R. Kubacki, M. Wardzyński, Kielce–Lisów 2012, s. 43–44.

⁷³ J. Krasieński, *Pamiętniki Józefa hrabiego Krasieńskiego...*, dz. cyt., s. 7.

Adam Boniecki zalicza do litewskiej gałęzi rodu⁷⁴, Józef Krasieński nazywa białoruską gałęzią⁷⁵, on też wydaje się utożsamiać linię białoruską z kalwińską⁷⁶. Adam Boniecki nie zwraca większej uwagi na wyznanie przedstawicieli rodu Krasieńskich, opiera się na ustaleniach Teodora Żychlińskiego, wylapując tylko niektóre błędy tego ostatniego. To z kolei utrudnia mu prawidłowe przypisanie poszczególnych przedstawicieli rodu do konkretnej gałęzi, a czasem wręcz prowadzi do wykluczenia ich z rodu Krasieńskich, jak to ma miejsce w przypadku Bazylego Krasieńskiego. Również Adam Boniecki popełnia błędy, zaliczając Waleriana hrabiego Krasieńskiego do rodu Krasieńskich, herbu Jelita⁷⁷. Analiza wyznania religijnego Krasieńskich pozwala nam w miarę precyzyjnie ustalić przedstawicieli linii litewskiej Krasieńskich, co więcej fakt, że niemal wszyscy jej przedstawiciele są wyznania kalwińskiego, umożliwia nam nazwanie tej gałęzi kalwińską.

Pierwszym Krasieńskim, który zmienił wyznanie był Aleksander Krasieński, który w pierwszej połowie XVII w. osiadł w Wielkim Księstwie Moskiewskim. Do Polski powrócili jego synowie Bazyl i Michał (druga poł. XVII w.), pozostając przy wyznaniu prawosławnym. Trzecie pokolenie gałęzi prawosławnej reprezentuje Tomasz Krasieński, stolnik ciechanowski. W czwartym pokoleniu gałąź prawosławna przechodzi w gałąź kalwińską. Syn Tomasza, Aleksander, dokonał konwersji na katolicyzm, jednak tenże zmarł bezpotomnie. Drugi z synów Tomasza, Mikołaj (zm. ok 1753) przeszedł na kalwinizm, dając początek kalwińskiej gałęzi Krasieńskich, pozostawiając po sobie czterech synów: Tomasza (ur. 1725), Stefana Kazimierza (ur. 1727), Jana (ur. 1728) i Bogusława (ur.1729). Ostatnim przedstawicielem linii kalwińskiej Krasieńskich był Walerian hrabia Krasieński zmarły w 1855 r. Określenie tej gałęzi kalwińską jest tym bardziej uzasadnione, że przedstawiciele tej gałęzi zamieszkiwali nie tylko Litwę. I choć osiedleni byli na terenach Jednoty litewskiej, to musimy pamiętać, że były to także ziemie Ruskie Wielkiego Księstwa Litewskiego. Starostwo propojskie i homelskie, należące do Krasieńskich gałęzi kalwińskiej, leży w województwie mińskim, a więc na Białej Rusi, podobnie jak parafia kalwińska w Slucku, gdzie Krasieńscy przyjmowali chrzest. Zarówno majątki, jak i dzia-

⁷⁴ Boniecki, s. 211.

⁷⁵ J. Krasieński, *Pamiętniki Józefa hrabiego Krasieńskiego...*, dz. cyt., s. 12–13.

⁷⁶ Tamże, s. 13.

⁷⁷ Boniecki, s. 183.

lalność religijna Krasieńskich gałęzi kalwińskiej nie ograniczała się tylko do Wileńszczyzny, czy do Białej Rusi. Przykładem może być tutaj Bogusław Krasieński, który brał ślub (18 lutego 1749) w zborze wileńskim, ale dzieci chrzcil w zborze sluckim. Jan Krasieński posiadał starostwa propojskie, homelskie i pokulbickie, ale posiadał też dobra w województwie wileńskim. Krasieńscy z kalwińskiej linii przechodzili na katolicyzm, stąd możemy spotkać w tej linii także katolików.

Już w drugiej połowie XIX w., linia kalwińska Krasieńskich przestała istnieć, jedną z przyczyn takiego stanu rzeczy były konwersje na katolicyzm. Takim przykładem jest Henryk Krasieński (1804–1876), który pochodził z kalwińskiej gałęzi Krasieńskich, ale przeszedł na katolicyzm⁷⁸. Jednak za główną przyczynę wygaśnięcia kalwińskiej linii Krasieńskich należy uznać bezpotomną śmierć ostatnich mężczyzn z rodu. Hrabia Walerian Krasieński zmarł bezpotomnie, podobnie jak konwertyta na katolicyzm Henryk Krasieński. W rodzie Krasieńskich wymierały kolejne linie. W 1908 r. wymarła linia opinogórska Krasieńskich, zwana ordynacką, zaś w 1940 r. obumarła linia radziejowicka, zwana oboźnicką.

Bibliografia

1. *Akta synodów prowincjonalnych Jednoty Litewskiej 1626–1637*, opr. Marzena Liedke i Piotr Guzowski, Warszawa 2011.
2. Boniecki, A., *Herbarz polski*, t. 12, cz. 1, Warszawa 1908.
3. Bowkało, A., *Linia biskupia Krasieńskich w Rosji*, [w:] *Franciszka z Krasieńskich Wet-tyń*, red. D. Kalina, R. Kubacki, M. Wardzyński, Kielce- Lisów 2012.
4. Bursche, J., *Przedmowa Wydawcy*, [w:] W. Krasieński, *Zarys dziejów powstania i upadku reformacji w Polsce*, wyd. J. Bursche, Warszawa 1903.
5. Felman J., *Sprawa dysydencka za Augusta II*, Kraków 1924.
6. Gochna M., *Porządki jako największe i najlepsze. Bogusław Radziwiłł w dziejach Węgrowa–rola magnata w funkcjonowaniu miasta prywatnego*, Węgrów 2016.
7. Górczyk, W. J., *Krasieńscy wobec innowierców*, „Amor Patriae Nostra Lex. Zeszyty Muzeum Romantyzmu” 2018, t. 5, s. 7–18.
8. Górczyk W. J., *Reformaci w Węgrowie. Architektura kościoła i miejsce fundacji węgrowskiej na tle działalności fundacyjnej Krasieńskich*, „Drohiczyński Przegląd Naukowy. Wielokulturowe Studia Drohiczyńskiego Towarzystwa Naukowego”, nr 10 (2018), s. 307–326.
9. Konarski, Sz., *Szlachta Kalwińska*, Warszawa 1936.
10. Krasieński, J., *Pamiętniki Józefa hrabiego Krasieńskiego od roku 1790–1831 skrócone przez Fr. Reuttowicza*, Poznań 1877.
11. Krasieński, W., *Histoire religieuse des peuples slaves*, Paris 1858.

⁷⁸ M. Paszkiewicz, *Krasieński Walerian...*, dz. cyt., s. 174.

12. Krasiński, Z., *Listy do Adama Solatana*, oprac. Z. Sudolski, Warszawa 1970.
13. Krasiński, Z., *Listy do Delfiny Potockiej*, oprac. Z. Sudolski, t. 3, Warszawa 1975.
14. Krasiński, Z., *Listy do Koźmianów*, oprac. Z. Sudolski, Warszawa 1977.
15. Krasiński, Z., *Listy do Henryka Reeve*, tłum. A. Olędzka-Frybesowa, oprac. P. Hertz, t. 1–2, Warszawa 1980.
16. Kriegseisen, W., *Ewangelicy polscy i litewscy w epoce saskiej (1696–1763) Sytuacja prawna, organizacja i stosunki międzywyznaniowe*, Warszawa 1996.
17. Liedke, A., *Ruscy możni i szlachta Wielkiego Księstwa Litewskiego wobec wyznań reformacyjnych*, Białystok 2004.
18. Łukaszewicz, J., *Dzieje kościołów wyznania helweckiego w Litwie*, t. 1, Poznań 1842.
19. Małek, J., *Reformacja w Polsce i w Prusach w XVI wieku. (Podobieństwa i różnice)*, „Czasy Nowożytne” 1997, t. 11, s. 9–15.
20. Niesiecki, K., *Herbarz Polski*, wyd. J.N. Bobrowicz, t. 5, Lipsk 1840.
21. Paszkiewicz M., *Krasiński Walerian Skorobohaty*, [w:] *Polski Słownik Biograficzny*, t.15, Wrocław 1970, s. 193–195.
22. Wolff A. [Biblioteka Narodowa], *Inwentarz Dokumentów Biblioteki Ordynacji Krasińskich*, k. 12, nr 25.
23. Żebrowski T., *Kościół (XIV-początek XVI w.)*, [w:] *Dzieje Mazowsza*, red. H. Samsownik, t. 1, Pułtusk 2006, s. 447–488.

Wojciech Jerzy Górczyk – Kustosze Muzeum Romantyzmu w Opinogórze. Historyk, absolwent Instytutu Historii Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego w Lublinie, Instytutu Etnologii i Antropologii Kulturowej Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie oraz Instytutu Badań Literackich Polskiej Akademii Nauk w Warszawie. Obszary zainteresowań naukowych: historia kościoła, historia Mazowsza oraz historia rodu Krasińskich. Autor artykułów opublikowanych w czasopiśmie naukowych i fachowych oraz rozdziałów w pracach zbiorowych, a także publikacji książkowej *Krasińscy i Opinogóra w Drodze do Niepodległej* (2018).